पठतु संस्कृतम्

शिक्षा

जून् ४, २०२२ पाठ: - ४ अङ्का: १००

1) पुल्लिङ्ग-शतृप्रत्ययान्त-रूपं लिखत। (१०)

	विभक्ति:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
गम्	द्वितीया	गच्छन्तम्	गच्छन्तौ	गच्छतः
रक्ष्	तृतीया	रक्षता	रक्ष्द्भ्याम्	रक्षद्भिः
खाद्	चतुर्थी	खादते	खादद्भ्याम्	खादद्भ्यः
कूज्	पञ्चमी	कूजतः	कूजद्भ्याम्	कूजद्भ्यः
निन्द्	षष्ठी	निन्दतः	निन्दतोः	निन्दताम्

2) आवरणे दत्तस्य क्रियापदस्य शतृप्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत (५)

a. उपविशते पुत्राय अन्नं ददातु । (उपविश्)

b. क्रीडद्भिः बालकै: कोलाहल: कृत: । (क्रीड्)

c. पूजतः अर्चकस्य नाम किम् ? (पूज्)

d. आगच्छद्भ्यः सिंहेभ्य: मृगा: भीता: । (आ+गम्)

e. पठत्सु छात्रेषु हरि: उत्तम: । (पठ्)

3) रिक्तस्थानं पूरयत (१०)

	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पितृ	षष्ठी	पितुः	पित्रोः	पितॄणाम्
महिला	सप्तमी	महिलायाम्	महिलयोः	महिलासु
कवि	चतुर्थी	कवये	कविभ्याम्	कविभ्यः
आलय	पञ्चमी	आलयात्	आलयाभ्याम्	आलयेभ्यः
एतद् (पु)	तृतीया	एतेन	एताभ्याम्	एतैः

4) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत (५)

a. धावन् बालकः धावन् गृहम् आगच्छति ।

b. लेखितुम् - सा कथां लेखितुम् इच्छति ।

c. दत्त्वा - धनिकः भिक्षुकाय धनं दत्त्वा आपणं गतवान् ।

d. क्रीडितवती- बालिका क्रीडाङ्गणे क्रीडितवती ।

e. पठताम् - भवन्तौ एतं श्लोकं सम्यक् पठताम् ।

5) सन्धिं कृत्वा नाम लिखत (१०)

a. तत् + ज्ञात्वा तद्+ज्ञात्वा तज्ज्ञात्वा जश्त्वम्/श्चुत्वम्

b. तत् + नाम - तन्नाम अनुनासिकसन्धिः

c. गुणिन् + जय: - गुणिञ्जयः श्चुत्वसन्धिः

d. दिक् + नागः - दिङ्नागः अनुनासिकसन्धिः

e. एतस्मिन् + एव - एतस्मिन्नेव ङमुडागमसन्धिः

6) सन्धि-विच्छेदनं कृत्वा नाम लिखत (१०)

a. रूदन्नागतः रुदन् आगतः ङमुडागमसन्धिः

b. सम्पन्मान्यता सम्पत् + मान्यता अनुनासिकसन्धिः

c. षण्मुखः षट् + मुखः अनुनासिकसन्धिः

d. पतत्पर्णम् पतद् + पर्णम् चर्त्वसन्धिः

e. शङ्कर: शं + करः परसवर्णसन्धिः

7) कृदन्त / लकार रूपं लिखत (१०)

धातु:	कृदन्त: / लकार:	
नृत्	तव्यत्	नर्तितव्यम्
धाव्	क्तवतु (पु)	धावितवान्
गै	कर्मणि लट्	गीयते
णश	लृट्	नंक्ष्यति/नशिष्यति
पत्	शतृ पुं	पतन्
श्रु	तुमुन्	श्रोतुम्
कृ	अनीयर्	करणीयम्
सेव्	शानच् (स्त्री)	सेवमाना
पृच्छ्	क्त पु	पृष्टः
क्षाल्य	ल्यप्	प्रक्षाल्य

8) सूक्ते: अर्थ: लिखत । (३)

अप्रकटीकृतशक्तिः शक्तोऽपि जनस्तिरक्रियां लभते

9) प्रहेलिकाया: अर्थम् उत्तरं च लिखत । (३)

प्रायेण नीचलोकस्य कः करोतीह गर्वताम् ।
आदौ वर्णद्वयं दत्त्वा ब्रूहि के वनवासिनः ।।

10) सुभषितस्य सन्धिच्छेदं तात्पर्यम् च लिखत । (४)

यः प्रीणयेत्सुचरितैः पितरं स पुत्रो
यद्भर्तुरेव हितमिच्छति तत्कलत्रम् ।
तन्मित्रमापदि सुखे च समक्रियं यत्
एतत्त्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ते ॥

11) श्लोकस्य पदविभाग: अन्वयं तात्पर्यं च लिखत । (५)

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् ।
पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥

12) एकवाक्येन उत्तरं लिखत (७)

a. युधिष्ठिरः किमर्थं महान्तम् आनन्दम् अनुभूतवान् ?

श्रीकृष्णस्य आगमनवृत्तान्तं ज्ञात्वा

b. इन्द्रप्रस्थस्य बहिर्भागे कौ परिवारौ मिलितौ ?

श्रीकृष्ण-युधिष्ठिरयोः परिवारौ

c. द्वारकानगरं कुत्र अस्ति ?

द्वारकानगरं समुद्रतीरे अस्ति ।

d. रत्नानां राशिः कुत्र आसीत् ?

द्वारका नगरस्य मार्गेषु

e. श्रीकृष्णेन सह के प्रस्थिताः ?

सर्वे यादवाः परिजनाः अन्तःपुरस्त्रियः च

f. श्रीकृष्णः कुत्र गन्तुं निश्चितवान् ?

इन्द्रप्रस्थम्

g. विषममसिधाराव्रतं किम् ?

प्रच्छन्नं प्रदानं, गृहमुपगते सम्भ्रमविधिः, प्रियं कृत्वा मौनं, सदसि उपकृतेःकथनं, लक्ष्म्याम् अनुत्सेकः, निरभिभवसाराः परकथाः च

13) लौकिकन्यायं विवृणुत (३)

श्वश्रूर्निर्गच्छोक्तिन्यायः

14) संस्न्दर्भम् व्याख्यात (५)

श्रीकृष्णो रथादवतीर्य युधिष्ठिरं नमस्कृतवान्

15) मेलयत (५)

a.	दीपमूले	- शिव:	d
b.	चत्वार: युगा:	- विष्णु:	e
c.	चतुर्दश-मन्वन्तराणि	- ब्रह्मा	a
d.	दीपाग्रे	- महायुग:	b
e.	दीपमध्ये	- कल्प:	c

16) श्लोकस्य अर्थ: संस्कृत-भाषायां लिखत (२)

अन्नपूर्णे सदापूर्णे शंकर प्राणवल्लभे ।
ज्ञान वैराग्य सिध्यर्थं भिक्षां देहिच पार्वति ॥

17) कर्मणि प्रयोगे परिवर्तनं कुरुत (३)

a. शिशु: क्षीरं पिबति ।

शिशुना क्षीरं पीयते ।

b. अहं नाटकं पश्यामि ।

मया नाटकं दृश्यते ।

c. कवय: काव्यानि लिखन्त।

कविभिः काव्यानि लिख्यन्ते ।

d. सर्वे भोजनं खादन्ति ।

सर्वैः भोजनं खाद्यते ।

e. मम मित्रम् गृहम् आगच्छति ।

मम मित्रेण गृहम् आगम्यते ।

f. वयं श्लोकान् पठाम: ।

अस्माभिः श्लोकाः पठ्यन्ते